

Orsakerna till protektionismen — en kommentar till Baldwin

I sin översikt om den tilltagande protektionismen i Ekonomisk Debatt nr 6/81 tog inte Baldwin med den främsta förklaringsgrunden vad gäller Europa, nämligen de krav på ökat skydd från utländsk konkurrens som följer av ökad arbetslöshet. Denna kan i sin tur föras tillbaka på den ekonomiska politik som bedrivits i de flesta europeiska länder efter oljekrisen.

Baldwin utgår i sin artikel om frihandel och protektionism främst ifrån amerikanska förhållanden. Det gör att han enligt min uppfattning inte tar hänsyn till de förhållanden som gäller för små nationer som Sverige. Jag vill helt kort peka på några av de frågeställningar som Baldwin inte tar upp eller bara ger en kort översikt av.

Att frihandel leder till förbättringar för alla ekonomier är något som de flesta kan hålla med om. Små ekonomier som Sverige har stora fördelar av en fri handel, eftersom vi också kan få fördelar av den arbetsfördelning i ekonomin som de stora länderna kan arrangera inom sina nationella gränser. För de små länderna finns det därför särskild anledning att slå vakt om fri handel.

Men, och det behandlar Baldwin inte alls, är det inte så att små länder också har en del nackdelar av frihandel just på grund av att det är små? Ny teknikindustri behöver till en början en någorlunda skyddad marknad för sina produkter. Företag med små hemmamarknader har

inte ett sådant skydd utan måste för att nå skalfördelar snabbt ta de extra risker och kostnader som en internationalisering medför. Det ger de små länderna anledning att stödja sina nystartade teknikindustrier. I praktiken stöder också USA, genom försvarsdepartementet, de många små elektronikindustrierna.

Som Baldwin påpekar vidtar de stora ekonomierna handelsbegränsande åtgärder mot Japans export. De sätter kvoter för hur stora de japanska andelarna får vara för olika varor, såsom bilar och stål. Konsekvenserna av den politiken blir naturligtvis att de marginella exportkvoterna från dessa länder avsätts på de små ländernas marknader där man inte vidtagit några åtgärder.

Vårt land kan räkna med allvarliga problem om de stora länderna på allvar vidtar protektionistiska åtgärder. En betydande del av Sveriges ekonomi är baserad på exportföretag som avsätter en relativt liten del (15–40 procent) av sin produktion på den svenska marknaden. Vi är därmed mycket sårbara för en protektionistisk utveckling.

Transnationella företag och frihandeln

Ett normalt utbyte av varor mellan länder förutsätter att dessa länder har en någorlunda likartad kostnadsbild för att handelsförändringarna ska ske i så långsam takt att produktionsstrukturen i respektive länder hinner förändras på ett socialt acceptabelt sätt.

De transnationella företagens möjligheter att flytta och använda den modernaste processtekniken tillsammans med de låga lönerna i frizoner och u-länder har till viss del ändrat denna förutsättning. Detta innebär krav på mycket snabba strukturförändringar i västerländsk teko- och elektronikindustri.

Åtgärder i form av socialklausuler, dvs att vissa arbetarskyddsföreskrifter och minimilöner är uppfyllda, kan para-

DAN ANDERSSON är ekonom vid Svenska Metallindustriarbetarförbundet

doxalt nog vara en förutsättning för bevarad tilltro till frihandeln.

Svarar Baldwin på frågan?

Baldwin förklarar i sin informativa artikel inte varför protektionism utvecklas. Hans beskrivning utgår ifrån den amerikanska bil- och stålindustrins krav på handelsskydd. Här är arbetarna väsentligt bättre betalda än andra arbetare, säger Baldwin, och företagsledningarna är slöa; de har inte i tid ställt om produktionen mot konsumenternas krav. Beskrivningen är nog till stora delar riktig.

Författaren använder en politisk modell för att beskriva hur protektionistiska beslut fattas. "En väljare kan rösta för protektionism till förmån för andra som mister sina arbeten på grund av ökad import, därför att han själv fruktar att han kan förlora sitt arbete av samma skäl. Att då understödja protektionism är en sorts försäkring mot att själv inte bli drabbad i framtiden."

Det ligger naturligtvis mycket i dessa beskrivningar av mänskliga reaktioner; att människor kan ingå kontrakt och koalitioner som från samhällets synpunkter icke är ekonomiskt rationella. Men räcker Baldwins analys för att vi ska få en förklaring till den växande tveksamheten mot frihandelns positiva effekter och den framväxande protektionismen?

Det finns anledning att fråga om inte en internationell arbetsdelning också har sin avtagande avkastning. De första 10–20 procenten av ett lands BNP, som är en del av den internationella handeln, ger sannolikt mer utbyte än den därpå följande internationaliseringen. Tveksamheten mot en växande internationalisering, som är vanlig i de små ekonomierna, behandlas inte alls av Baldwin.

För det första skapar en stark internationalisering av ekonomierna problem genom den sårbarhet för kriser som uppstår. Länderna ser också att en fortgående arbetsdelning innebär att självförsörjningsgraden för viktiga produkter, såsom textil, är på väg att sjunka under 30 procent. För handelsstål ligger den på ca 50 procent.

Erfarenheterna av oljekriserna under 70-talet skapade en medvetenhet om ekonomins sårbarhet. Det politiska systemet blev därmed medvetet om nackdelarna med en stark internationalisering. Världshandeln erbjöd plötsligt inte bara ökade marknader utan även råvarukriser och inflationsexplosioner.

För det andra är det ännu viktigare att de västerländska ekonomierna under 70-talet har kännetecknats av stagnation och av regeringarnas bristande förmåga eller vilja att minska arbetslösheten. Den främsta enskilda faktorn för att förklara protektionismens växande styrka är arbetslösheten.

Frihandeln är en del i den ideologiska grunden för en fri marknadsekonomi. Baldwins uppgifter om de protektionistiska åtgärder som just USA vidtar borde därför förvåna, eftersom marknadsekonomi har en stark ställning i USA. Sannolikt är det så att inställningen till fri handel bestäms av om den grupp man tillhör tjänar eller förlorar på den.

Under tullstriderna på 1800-talet var bönderna protektionistiska och arbetarna frihandelsvänliga, inte så mycket av ideologiska skäl utan därför att de hade olika intressen när det gällde prisbildningen på spannmål. Jag nämner detta för att peka på att Baldwin inte särskilt väl utvecklar orsakerna till en viss mistro mot frihandeln ifrån löntagare i västvärldens industriländer.

För att öka tilltron till en fri handel måste sannolikt industriländerna återigen föra en politik som leder mot full sysselsättning. Nu ser löntagare att import konkurrerar ut deras arbetstillfällen utan att det samtidigt växer fram några nya i andra branscher. Fri handel umgås lättare med god tillväxt och någorlunda full sysselsättning än med ökande arbetslöshet.

Den växande protektionism som Baldwin beskriver bör verkligen oroa ett litet land som Sverige, därför att den också leder till att företag p.g.a handelsskydd "tvingas" flytta sin produktion utomlands, innanför andra länders tullmurar.